

בית דין רבני אזורי ברחובות

30 נוב 2022
1292038-4

פס"ד - חלוקת עסק נכס או מוניטין; מעמדה של חו"ד מומחה

הדיינים

1. הרב ציון אשכנזי - אב"ד
2. הרב אליהו עמאר
3. הרב שמואל דומב

התובע

פלזני
ע"י עו"ד יעל קרן

- נגד -

הנתבעת

פלזנית
ע"י עו"ד אבי גפן

פסק דין

בפנינו תביעת האישה לאיזון הנכסים.

הצדדים חלוקים באיזון שווי העסק של האיש. הצדדים הגישו את סיכומיהם על פי החלטת ביה"ד מיום 12/7/22.

מסמך זה עשוי להכיל שינויים שהוטמעו ע"י מערכת פסקדין

רקע

בני הזוג נישאו ביום 30/10/2011 ולהם שני ילדים.

ביום 6/1/2021 הגיש האיש תביעת גירושין כרוכה בה תבע האיש בנוסף לתביעת הגירושין לחלוק את הרכוש המשותף. במסגרת ההליך, ביקש את ביה"ד להורות על מינוי אקטואר לחלוקת הרכוש בו נכלל עסקו של התובע – חברה לשמאות, קופות הגמל, חסכונות וקופות הפנסיה של הצדדים.

הצדדים קבלו עליהם לחלוק את הרכוש לפי החוק.

ביה"ד מינה אקטואר אשר קבע כי שווי העסק לאחר הפחתת שכרו של האיש בסך של 25,000 ש"ח הינו 1,201,662 ש"ח.

האישה תובעת מחצית משווי העסק, בעוד האיש טוען כי מדובר למעשה במוניטין אישי ולא בערך ריאלי של עסק.

טענות האישה:

האישה בסיכומיה תובעת איזון העסק מהנימוקים דלהלן:

- האיש עצמו בכתב התביעה הודה למעשה כי יש לאזן את העסק ולפיכך הגיש בקשה בכתב התביעה למינוי מומחה לאיזון העסק (כנ"ל).
- בהחלטת ביה"ד מיום 18.4.21 למינוי אקטואר, הורה ביה"ד לאקטואר להעריך אף את העסק, הרי שביה"ד קבע בזה כי העסק הינו בר איזון. ההחלטה הינה החלטה חלוטה, הרי שאין מקום לדון בנושא זה כלל.
- תביעת האישה לאיזון הנכסים הינה על פי סעיף 5 לחוק יחסי ממון, ולא ע"פ סעיף 8. ולפיכך בנכסים משותפים שהינם ברי איזון, הינן נכסים משותפים, ועל ביה"ד לאזנם מבלי שיש שיקול דעת לביה"ד בנושא זה.
- האקטואר עצמו קבע כי מדובר "בעסק" והעריך את שווי, אף כי התייחס בדו"ח שאין משרדים ולא טלפון ייעודי לעסק זה, וככל ומדובר במוניטין אישיים, הרי היה האקטואר קובע כי אין שווי לעסק זה, כפי שאף האיש החל מהגשת התביעה ועד לקבלת חוות דעת האקטואר התייחס ל"עסק", ולפיכך יש לדחות את טענתו המובאת עתה בפנינו כי אין מדובר בעסק לא במוניטין

מסמך זה עשוי להכיל שינויים שהוטמעו ע"י מערכת פסקדין

אישיים. האישה האריכה בסיכומיה להדגיש כי עסק זה הוקם במהלך החיים המשותפים, וכי הייתה שותפה אף להקמת העסק עצמו, שכן היא עבדה בעסק וקיבלה תלושי שכר, תוך שהאישה מבליטה את הרווחים הגדולים הנותרים לאחר תשלום שכר חודשי ראוי לאיש. לחילופין, תובעת האישה, כי ככל וביה"ד יחליט למרות טענותיה כי אין מדובר בעסק, אלא במוניטין אישי של האיש, הרי שיש לקבוע חלוקה לא שוויונית וזאת בהתאם לסעיף 8 (2) לחוק יחסי ממון, שכן האישה משתכרת שכר של כ-9,000 ש"ח לחודש, בעוד האיש משתכר כ-25,000 ש"ח הרי שיש לאזן בין הכנסות הצדדים על מנת למנוע בית עשיר ובית עני. האישה מבקשת לייצר הבחנה בקרב בעלי מקצועות חופשיים, בין מקום בו מתקבל התגמול בתלוש שכר, לבין מקום בו יש עוסק מורשה/חברה, וכמובא לטענתה בפס"ד מביה"ד הגדול אשר קבע כי רופא אשר עובד בשר"פ נחשב הדבר מוניטין אישי מאחר והוא איננו עצמאי אלא שכיר, בעוד אדריכל אשר אף הוא בעל מקצוע חופשי, אולם מאחר והוא מתנהל כעסק, נחשב הדבר כנכס בר איזון, ולפיכך גם במקרה זה, לטענתה, האיש עובד עם סוכנויות ביטוח ומוסכים רבים, הרי שיש עסק והינו בר איזון. עוד טוענת האישה (סעיף 31 לסיכומים) כי אין לסטות מחוות דעת של מומחה מטעם ביה"ד אשר הינו הזרוע הארוכה של ביה"ד, כפי שנקבע בפס"ד של ביה"ד הגדול בתיק 7894-62-1 אשר אושר אף ע"י בג"ץ. [נספחים 3, 4] עמדת האיש: מבקש לדחות את תביעת האישה, ולקבוע כי מדובר במוניטין אישיים שאינם ברי איזון, וכן לדחות את בקשת האישה לחלוקה לא שוויונית כדלהלן:

. האיש טוען כי הוא מעולם לא הביע את הסכמתו לעמדת האקטואר, וההיפך הוא הנכון, הוא הביע את התנגדותו לקביעה כי מדובר ב"עסק" ולא במוניטין אישי.

. גם דו"ח האקטואר מחזק את עמדתו שאין מדובר בעסק, שכן אין שירותי משרד אין משרד, אין פקידים ואין עוזרים, אין מכונות ואין ציוד, כי אם האיש מתהלך ממוסך למוסך

ונותן את הערכתו ואת חוות דעתו אשר הוא עמל לכתבם באישון ליל.

לא ניתן לקבוע שמדובר בעסק כל עוד שעל מנת לשמר את העסק חי, נדרש להכריח את האיש לעבוד בעסק זה, מבלי יכולת לשנות מקצוע, ו/או לצאת לחופשה או לפנסיה. דיוגם האיש וגם האישה ציטטו לא מעט מקורות משפטיים והלכתיים לביסוס עמדותיהם וטענותיהם. אולם לאחר העיון בדברי שני הצדדים ואף במקורות אשר צירפו, הנראה כי אכן מדובר במקרה זה במוניטין אישי, ולא בעסק, וכדלהלן: האישה בסיכומיה טרחה להדגיש כי היא שותפה להקמת העסק מחד, וכי אכן מדובר בעסק מעצם העובדה שהאיש הינו עצמאי ואינו שכיר. בית הדין מבהיר, כי בבואנו לקבוע ערכו של עסק כבר חלוקה, חובתנו לבדוק האם ניתן לממש את הערך הנטען במכירת העסק בשוק החופשי, ובזה ישנם חילוקים מהותיים בין סוכנות ביטוח, משרד אדריכלים או מרפאה, בהם ערך העסק אינו נמדד לפי בעל המקצוע העומד בראשו בלבד, אלא בעיקר על פי מספר הקליינטים ותיקי הלקוחות הנמצאים בו. שכן שוויה של חנות אינו נמדד על פי בעל החנות אלא על פי מחזורי המכירות המתבצע בה, וגם אם יתחלף בעל העסק ויחדול מעבודתו בעסק זה לאלתר, עדיין יוותר שווי העסק על כנו בהתאם למכסת הלקוחות. אולם, ככל ומדובר בעסק שבהיעדר בעל המקצוע הספציפי העומד בראשו יוותר העסק ללא ערך עצמי, הרי ששומא עלינו לקבוע שבכגון זה מדובר במוניטין אישי ולא בעסק בר איזון. לאור האמור, הרי ברור שבמקרה זה שמדובר בשמאי רכב שהלקוחות אינם לקוחות של משרד מסויים, אלא הכל בנוי על קשר אישי של האיש אל מול המוסכים באזור מחייתו, וככל והאיש יחדול לעבוד בחברה זו הרי שאין ערך עצמי לחברה, ולפיכך אנו קובעים כי מדובר במוניטין אישי בלבד. לחידוד הדברים הרי האישה אינה תובעת בעלות

בחברה של האיש, וכל תביעתה הינה לקבלת זכויות כנגד בדירת המגורים. והשאלה העולה האם תיאות האישה לקחת את כל החברה ולשלם לאיש חצי מהשווי הנטען, והאיש יעזוב וילך לעבוד במקום אחר, הרי בוודאי שהאישה תתנגד לכך בתוקף, כי היא עצמה מבינה ויודעת שאין שום ערך לחברה ללא נוכחות ועבודת האיש. למותר לציין, כי ככל וביה"ד ייעתר לתביעת האיש, הרי בזה אנו מחייבים את האיש להעמיד את עצמו וכישוריו לכל ימי חייו לרשות האישה ולעבוד בעבודתו זו מבלי יכולת לבחור בעבודה שונה, בהיותו משועבד ל"מחיר" אשר הוצמד לכישוריו, מציאות אשר מלבד שאיננה מוסרית, היא אף נוגדת את ההלכה, שכן כבר נפסק בשו"ע חושן משפט (סימן של"ג סעיף ג'): "התחיל הפועל במלאכה וחזר בו בחצי היום חוזר, ואפילו קבל כבר דמי שכירותו ואין בידו לשלם לבעל הבית, יכול לחזור בו והמעות חוב עליו, שנאמר: "כי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כה, נה), ולא עבדים לעבדים". מאחר והגדרה של עבד הינה שאין לו זכות לבחור היכן לעבוד ובמה לעבוד, ולפיכך נפסק שאין בידינו לחייב אדם לעבוד בעבודה מבלי יכולת לעזוב את עבודתו בכל עת שיחפוץ. דחיית דעת המומחה גם טענות האישה, כי מתוך כתב התביעה בה תבע האיש למינוי אקטואר להעריך את שווי העסק, עולה כי יש בפנינו "הודאת בעל דין", בנוסף לטענתה כי החלטת ביה"ד אשר הורתה לאקטואר להעריך את שווי העסק, מהווה למעשה החלטה חלוטה כי אכן יש להחשיב זאת כעסק בר חלוקה, ומשלא ערער עליה מי מהצדדים, הרי שיש להתנהל בהתאם להחלטה זו. ביה"ד דוחה אף טענות אלו, הן משום שביה"ד אינו רואה בבקשת האיש בכתב התביעה משום הודאת בעל דין - אלא נקיון כפיים של אדם המגיש את תביעתו לגירושין עם נכונות לפרוס בפני האישה ובפני ביה"ד את כל נכסיו וממונו למען יאוזנו כחוק, אולם בוודאי אין בכוננתו לתת מתנות לאישה ולהתחייב במתן מתנות

לאישה שהוא אינו מחוייב בהם על פי חוק. ומשכך, אין בהחלטת ביה"ד שהורתה לאקטואר להעריך את העסק כהבעת עמדה הלכתית או משפטית כי מדובר בעסק, אלא רק הוראה לאקטואר לקיים את הבדיקה ולהביא את חוות דעתו לעיון ביה"ד והכרעתו. בטענת האישה כי ביה"ד מחוייב לקבל את חוות דעת המומחה - ביה"ד דוחה טענה זו. שכן המקור החוקי שמסמיך את בית המשפט למנות מומחים מטעמו מצוי בתקנות 88 – 92 לתקנות סד"א החדשות: תקנות סדר הדין האזרחי, תשע"ט-2018, שמחליפות את תקנות 125 – 137 לתקנות סד"א הישנות: תקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984. ואכן מצד אחד, למרות שבית הדין הוא שמינה את המומחה מטעמו, אין פירוש הדבר שבית הדין גם בהכרח חייב לאמץ את חוות הדעת של אותו מומחה, ולשמש כ-"חותמת גומי" שלה. ההחלטה הסופית בכל המחלוקות, מסורה לבית המשפט בלבד (ע"א 16/68 רמת סיב בע"מ נ' דרזי). אולם, מצד שני, לחוות הדעת של המומחה מטעם בית המשפט ניתן בדרך כלל משקל רב, מאחר שהוא מוחזק כמומחה אובייקטיבי וניטראלי, המשמש כזרועו הארוכה של בית המשפט. זאת, להבדיל ממומחה שהינו מטעם אחד הצדדים, ששכר את שירותיו על מנת לבסס את טענותיו וגם משלם לו את שכרו, דבר שעלול מטבע הדברים להטות את דעתו של המומחה. (שכרו של המומחה מטעם בית המשפט מוטל על שני הצדדים או רק אחד מהם, לפי החלטת בית המשפט). לפיכך, אכן קבעה הפסיקה כי אמנם בית הדין אינו חייב לאמץ את חוות הדעת של המומחה מטעמו, אולם ככלל, עליו אכן לאמץ אותה, וניתן לסטות ממנה רק במקרים חריגים שיש בהם טעמים כבדי משקל שמצדיקים זאת. כך בית המשפט העליון חזר על הלכה זו פעמים רבות, ואף קבע שפסילתה של חוות דעת מומחה היא צעד קיצוני אשר יינקט רק במקרים חריגים בהם נפל בחוות הדעת פגם היורד לשורש העניין, ואשר

עלול לגרום לעיוות דין (רע"א 1867/20 פלוני נ' בית חולים העמק, מיום 3.5.2020). עוד נקבע כי כאשר בית המשפט מינה מומחה מטעמו, סביר שבית המשפט יאמץ את ממצאיו של המומחה, אלא אם כן יש סיבה של ממש שלא לאמץ את ממצאיו. שקילת האמינות של עד מומחה, כמו של כל עד, שמורה לבית המשפט, והעובדה שהינו מומחה אינה יכולה להגביל את שיקול הדעת של בית המשפט (ע"א 3056/99 שטרן נ' המרכז הרפואי ע"ש חיים שיבא). אולם כאשר ביה"ד סבור כי המומחה הסיק מן העובדות המונחות בפניו מסקנה שגויה, חובה על ביה"ד שלא לקבל את חוות דעתו. (ראה - ע"א 1156/92 סגל נ' סגל; ע"א 8288/00 קרנית נ' סיכסך). כללו של דבר, ההחלטה בדבר פסילת חוות דעתו של המומחה מטעם בית הדין מסורה לבית הדין ותוכרע בהתאם לנסיבותיו הספציפיות של כל מקרה לגופו, וככל שבית הדין הגיע למסקנה לפיה מן הראוי לפסול את חוות הדעת של המומחה מטעמו, הרשות והסמכות נתונות לבית הדין לדחות חוות דעת מומחה כולה או חלקה. בתביעת האישה לחלוקה לא שוויונית האישה תובעת על פי סעיף 8 (2) לחלוקה לא שוויונית, וזאת מאחר וקיימים הפרשי הכנסות משמעותיים בין בני הזוג, מציאות אשר תוביל לקיום בית עשיר אל מול בית עני. ולפיכך בקשתה כי ככל וביה"ד לא יקבל את עמדתה בדבר איזון ה"עסק" של האיש, הרי שיש לביה"ד להורות כי חלקה של האישה בדירת המגורים גדול מחלק האיש ב 600,000 ש"ח. הנה בסעיף 8 לחוק יחסי ממון נקבע כדלהלן: בו נקבע כדלהלן: סמכויות מיוחדות (תיקון מס' 4) תשס"ט-2008. ראה בית המשפט או בית הדין נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, רשאי הוא, לבקשת אחד מבני הזוג – אם לא נפסק בדבר יחסי הממון בפסק דין להתרת נישואין – לעשות אחת או יותר מאלה במסגרת איזון המשאבים: (1) לקבוע נכסים נוספים על המפורטים בסעיף 5 ששוויים לא יאוזן בין בני הזוג; (תיקון מס' 4)

תשס"ט-2008(2) לקבוע שאיזון שווי הנכסים, כולם או מקצתם, לא יהיה מחצה על מחצה, אלא לפי יחס אחר שיקבע בהתחשב, בין השאר, בנכסים עתידיים, לרבות בכושר ההשתכרות של כל אחד מבני הזוג. המציאות השוררת כיום בתביעות המוגשות לפתחנו, שמעטים התיקים שלא מוגשת תביעה לחלוקה לא שוויונית, ובאי כח הצדדים מתעלמים מהעובדה כי הוראה זו שמורה "לנסיבות מיוחדות". ביה"ד ואף שאר הערכאות נוטים להשתמש בסעיף זה לעיתים רחוקות, בעת שמי מהצדדים רכש את השכלתו במהלך שנות השיתוף והשקיע מכספי השיתוף לצורך מימון השכלתו, ומטבע הדברים, בשנות הלימודים, נותר עול הפרנסה על כתפי בן הזוג השני. ולפיכך מן הדין ומן הצדק לתת את המשקל הנכון לצד אשר קיבל ייתרון משמעותי לפרנסתו מתוך המשאבים המשותפים, שעם פירוק השיתוף יהנה אף הצד שכנגד מפירות אלו, ולא יוותר צד אחד עני בעוד הצד שכנגד מתעשר בזכות פירות השיתוף. אולם אף בזה יש ליתן את הדעת ולהבחין בין החלק שהוא פרי השיתוף, לבין פירות הכישרון האישי והחריצות שאינם שייכים לשיתוף. במקרה זה, שהשכלתו של האיש אינה מפירות השיתוף, ואף כי ללא ספק ישנה משמעות לוותק והנסיון אשר התווסף לאיש במהלך שנות הנישואין, אולם גם האישה עבדה בשנים אלו והתפתחה בכיוונים בהם היא רצתה, ולפיכך ביה"ד אינו רואה במקרה זה "נסיבות מיוחדות" לקבוע חלוקה בלתי שוויונית. לאור האמור:

- . החברה לשמאות הינה מוניטין של האיש ואינה ברת איזון.
- . על רו"ח לעדכן את דו"ח איזון המשאבים על פי החלטה זו. ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים. ניתן ביום ו' בכסלו התשפ"ג (30.11.2022). הרב ציון אשכנזי - אב"ד הרב ציון אליהו עמאר הרב שמואל דומב

